

Asia: VN/22309/2023

Luonnos hallituksen esitykseksi eduskunnalle laiksi sakon ja rikesakon määräämisestä annetun lain muuttamisesta ja eräksi siihen liittyviksi laeiksi

Lausunnonantajan lausunto

Lausunnonantajan yleiset huomiot koko esityksestä

Tuomioistuinvirasto antaa lausunnon tuomioistuinlain 2-3 §:ssä säädettyjen perustehtäviensä mukaisesti ehdotettujen muutosten mahdollisista vaikutuksista tuomioistuinlaitoksen resursseihin, tietojärjestelmiin tai toimitiloihin.

Esityksessä (s. 42) on todettu, ettei sakkomenettelyssä käsitelty ja ratkaistu asia siirry ensi vaiheessa lainkaan tuomioistuimeen, millä on suuri vaikutus tuomioistuimen resursseihin ja toiminnan järjestämiseen.

Edelleen esityksessä (s. 61) on lausuttu: ”Valmistelussa on selvitetty, kuinka suuri määrä soveltamisalan kannalta keskeisiä rikosnimikkeitä käsitellään tällä hetkellä tuomioistuimessa suullisessa tai kirjallisessa menettelyssä. Jos oletetaan, että sakkomenettelyyn voisi näistä asioista siirtyä sellaiset, jotka on käsitelty tuomioistuimessa kirjallisessa menettelyssä, sakkomenettelyyn voisi siirtyä enimmillään noin 3 000 rikosasiaa. Keskeisin asiaryhmä olisivat törkeät liikenneturvallisuuden vaarantamiset, joita voisi siirtyä sakkomenettelyyn noin 1 500 vuosittain. Lisäksi sakkomenettelyssä voitaisiin määrätä enintään 5 000 euron suuruinen menettämisseuraamus nykyisen 1 000 euron sijasta. Tämä muutos voisi siirtää sakkomenettelyyn jossain määrin uusia asioita. Arvioon liittyy kuitenkin epävarmuutta, koska asiaan vaikuttaa se, antavatko asiaan osalliset suostumuksensa menettelyyn vastaavalla tavalla kuin kirjalliseen menettelyyn. Toisaalta osa kirjalliseen menettelyyn soveltuvista rikosasioista käsitellään tuomioistuimessa suullisesti, koska asianosaiset eivät syystä tai toisesta anna suostumustaan tuomioistuimelle, vaikka olisivat esitutkinnassa ilmoittaneet suostumuksestaan kirjalliseen menettelyyn. Osa asianosaisista voisi tällaisissa tilanteissa suostua sakkomenettelyyn.”

Lisäksi esityksessä (s. 61-62) on arvioitu, että tuomioistuinkäsittelystä sakkomenettelyssä käsiteltäväksi voisi siirtyä 2 000-3 000 sellaista asiaa, lähinnä näpistyksiä, joissa asianomistajat eivät voimassa olevan lain puitteissa ole antaneet suostumustaan sakkomenettelyyn, koska ovat halunneet yksityisoikeudellisen korvausvaatimuksensa käsitellyksi rikosasian yhteydessä.

Rikosprosessista sakkomenettelyyn siirtyvien asioiden kokonaismääräksi on siten esityksessä arvioitu enimmillään noin 5 000–6 000 rikosasiaa vuosittain. Arvioon liittyvää huomattavaa epävarmuutta on korostettu. Merkittävimmät muutoksesta viranomaisille johtuvat laskennalliset kustannussäästöt on arvioitu aiheutuvan tuomioistuimille, koska sakkomenettelyyn siirtyviä asioita ei enää käsiteltäisi tuomioistuimissa. Muutokset voivat kuitenkin lisätä sakkomääräyksiä tai rangaistusmääräyksiä koskevia valituksia, jotka käsiteltäisiin tuomioistuimissa. Yhden rikosasian käsitteleminen kirjallisessa menettelyssä maksaa noin 530 euroa, joten laskennallinen kustannussäästö olisi esityksen mukaan enimmillään noin 3,2 miljoonaa euroa vuodessa.

Ehdotettujen muutosten vaikutus sakon muuntorangaistuksen käyttöön olisi esityksen mukaan vähäinen, jolloin esityksellä ei olisi olennaista vaikutusta myöskään tuomioistuimille muuntorangaistusmenettelystä aiheutuvaan työmäärään.

Esitetyn muutoksen tavoitteena on kohdentaa tuomioistuinten resursseja niihin asioihin, joiden käsittely tuomioistuimessa on muun muassa oikeusturvasyistä tarpeen ja siten turvata kansalaisten perustuslakiin perustuva oikeus saada asiansa käsitellyksi ilman aiheetonta viivytystä. Arvioitujen kustannussäästöjen sijaan muutoksella saadaan parhaimmillaan aikaan resurssien tarkoituksenmukaisesta kohdentamisesta johtuvaa työjonojen ja käsittelyaikojen lyhentymistä ja siten oikeudenkäytön laadun paranemista. Lisäksi esityksen tuomioistuinlaitokseen kohdistuvia vaikutuksia arvioitaessa on huomioitava, että valtaosan esityksen mukaisista sakkomenettelyyn siirtävistä rikosasioista käsittelee ja ratkaisee käräjäoikeuksissa tuomioistuinharjoittelua suorittavat käräjänotaarit. Esitettyjen muutosten vaikutus käräjätuomareiden käsiteltäväksi ja ratkaistavaksi tulevien asioiden määrään on siten varsin vähäinen. Arvioitu laskennallinen kustannussäästö tuleekin jäämään laskennalliseksi, koska tuomioistuinharjoittelua suorittavien käräjänotaarien määrä ei perustu heidän käsiteltäväkseen tulevien rikosasioiden määrään. Tuomioistuinharjoittelu on osa koulutusjärjestelmää ja sen tarkoituksena on käytännön harjoittelun avulla päteväitä juristeja lainkäyttötehtäviin. Käräjänotaarien määrän mitoittamisessa olennaista on tulevien rekryointitarpeiden ennakointi, eikä nyt esitetyillä yksittäistä asiaryhmää koskevilla muutoksilla ole tähän vaikutusta. Muutoksella voisi ajatella olevan välillistä vaikutusta tuomareiden työmäärään niin, että tuomareilta siirtyisi joitakin muita asioita käräjänotaareille, kun käräjänotaareille tulevien rikosasioiden määrä todennäköisesti laskee. Käytännössä tätä mahdollisuutta rajoittaa kuitenkin olennaisesti se, että harjoittelua suorittavien käräjänotaarien toimivalta ulottuu vain yksinkertaisempien asioiden käsittelyyn. Näistä syistä laskennallista säästöä ei ole mahdollista käytännössä saavuttaa, eikä esitettyllä muutoksella tule olla vähentävää vaikutusta tuomioistuinlaitoksen määrärahoihin.

Lain voimaantuloajankohdassa on esitettyin tavoin aiheellista ottaa taloudellisista syistä huomioon tietojärjestelmätarpeet siten, että muutoksia ei tehdä poistuviin järjestelmiin.

Lain soveltamisalan laajentaminen: rikokset, joista säädetty ankarin rangaistus on kaksi vuotta vankeutta

Tuomioistuinviraston lausunto on kokonaisuudessaan kohdassa 'lausunnonantajan yleiset huomiot koko esityksestä'.

Lain soveltamisalan laajentaminen: menettämisseuraamukset

Tuomioistuinviraston lausunto on kokonaisuudessaan kohdassa 'lausunnonantajan yleiset huomiot koko esityksestä'.

Esitutkintaviranomaisen ja syyttäjän ratkaisuvallta

Tuomioistuinviraston lausunto on kokonaisuudessaan kohdassa 'lausunnonantajan yleiset huomiot koko esityksestä'.

Alaikäinen epäilty sakkomenettelyssä

Tuomioistuinviraston lausunto on kokonaisuudessaan kohdassa 'lausunnonantajan yleiset huomiot koko esityksestä'.

Asianosaisten suostumukset ja suostumuksen peruuttaminen

Tuomioistuinviraston lausunto on kokonaisuudessaan kohdassa 'lausunnonantajan yleiset huomiot koko esityksestä'.

Lain soveltamisalan laajentaminen: yksityisoikeudellisen vaatimuksen käsittely

Tuomioistuinviraston lausunto on kokonaisuudessaan kohdassa 'lausunnonantajan yleiset huomiot koko esityksestä'.

Lain soveltamisalan laajentaminen: päihdetutkimuskustannukset

Tuomioistuinviraston lausunto on kokonaisuudessaan kohdassa 'lausunnonantajan yleiset huomiot koko esityksestä'.

Esitutkintaan ehdotetut muutokset

Tuomioistuinviraston lausunto on kokonaisuudessaan kohdassa 'lausunnonantajan yleiset huomiot koko esityksestä'.

Muutoksenhakusääntelyyn ehdotetut muutokset

Tuomioistuinviraston lausunto on kokonaisuudessaan kohdassa 'lausunnonantajan yleiset huomiot koko esityksestä'.

Kumpula Pasi
Tuomioistuinvirasto

Leinonen Heli
Tuomioistuinvirasto